

1 standardní nápoj denně pro ženy a maximálně 2 pro muže a alespoň 2 dny v týdnu alkohol nepít vůbec (16).

Škodlivé pití alkoholu dle screeningu

V případě škodlivého pití alkoholu, kdy alkohol způsobuje zdravotní poškození, je základem dalšího postupu krátká intervence (16), která zahrnuje 5 návazných kroků (zeptat se, poradit, zhodnotit, pomoci a naplánavat), shrnutých v Tabulce 4 (19). Součástí krátké intervence jsou předání relevantních informací a edukace (i formou předání edukačních materiálů), motivační rozhovor, práce s kontrakty (písemné potvrzení pacientem o stanoveném cíli a odhodlání ke změně), psaní deníku (zapisování bažení, relapsů, monitorování stavů, vývoje v čase a podpora motivace) a zadávání úkolů domů (může se jednat i o čtení či zamyšlení). Motivační rozhovory jsou samostatnou disciplínou, jejich princip lze však shrnout jako podporování motivace ke změně skrze práci s ambivalencí (rozporem mezi vnímáním pacienta a okolím nebo dotazováním se na klady a zápory pití pro pacienta – co mu pití přináší a co ho na jeho pití naopak trápí), poskytování podpurného prostředí a součástí jsou i další metody. V závěru intervence je vhodné povzbudit pacienta v stanovení si cíle, jehož naplnění lékař zhodnotí při další kontrole (14). Cíl vychází z individuálních možností a dohody s pacientem, může se týkat například snižování dávek (u těchto pacientů je vhodné, aby s pitím přestali úplně), vyhledání svépomocné skupiny nebo psaní deníku (sebemonitoring) (16).

Závislost na alkoholu

Při podezření na závislost na alkoholu je již třeba doporučení odborné péče. Krátká intervence v tomto případě může sloužit jako motivace k vyhledání odborné péče. Součástí intervence je edukace o rizicích spojených s užíváním alkoholu, riziku závislosti, poskytnutí náhledu na pacientovo pití (např. v souvislosti s pacientovým zdravotním stavem, úrazy vlivem alkoholu nebo poukázání na rozpor mezi bagatelizací problému pacientem a výhradám okolí vůči pacientovu pití) a jasné doporučení pacientovi vyhledat specializovanou léčbu.

LITERATURA

1. Recorded alcohol per capita consumption, from 2010. Global Health Observatory Data Repository (European Region), Global Information System on Alcohol and Health, updated May 2018. [cit. 2020–05–01]. Dostupné z WWW: <<https://apps.who.int/gho/data/node.main.A1039?lang=en>>.
2. Mravčík V, Chomynová P, Grohmannová K et al. Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018. Mravčík V. (Ed.). Úřad vlády České republiky: Praha 2019.
3. Csémy L, Fialová A, Kodl M, Skývová M. Užívání tabáku a alkoholu v České republice 2018. Státní zdravotní ústav: Praha 2019.
4. Hnilicová H, Dobiášová K. Alkohol z pohledu veřejného zdraví v ČR: fakta a souvislosti. Čas. Lék. čes. 2018; 157: 248–253.
5. Nešpor K. Návykové chování a závislost. Portál: Praha 2011. ISBN 978-80-7367-908-8.
6. Global status report on alcohol and health 2018. World Health Organization: Geneva 2018. ISBN 978-92-4-156563-9.
7. Zemřelí podle seznamu příčin smrti, pohlaví a věku v ČR, krajích a okresech – 2008 až 2017. Český statistický úřad. [cit. 2020–05–01]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-podle-pohlavi-a-veku-2007-2016-770xpsf8rn>>.
8. Rehm J, Room R, Monteiro M et al. Alcohol as a risk factor for global burden of disease. Eur Addict Res 2003; 9: 157–164.
9. Rehm J, Room R, Graham K, Monteiro et al. The relationship of average volume of alcohol consumption and patterns of drinking to burden of disease: an overview. Addiction 2003; 98: 1209–1228.
10. Racková S, Kitzlerová E., Anders M, Raboch J. Screeningové hodnocení míry závažnosti zneužívání alkoholu. Čes a slov Psychiatr 2018; 114(1): 24–28.

Lékař by měl pro tyto případy mít připravený seznam adiktologických zařízení a specialistů, na něž může pacienta odkázat, případně přímo pacienta doporučit/předat do péče odborníka. Stejně tak by měl mít k dispozici materiály, které si pacient může odnést s sebou (užitečné odkazy v Tab. 5) (16).

Jedním z důvodů potřeby doporučení odborné péče u těchto pacientů je odvykací stav, jako projev fyzické závislosti na alkoholu, který patří k nejnebezpečnějším ze všech návykových látek. Klinicky se projevuje tremorem, pocením, nauseou a zvracením, cefaleou, tachykardií a hypertenzí, citlivostí vůči světlu a zvukům a halucinacemi, ale mohou jej provázet i potenciálně fatální komplikace, jako jsou epileptické paroxysmy a delirium tremens. Odvykací stav nemusí nastat u každého, kdo užívá alkohol dlouhodobě ve vysokých dávkách, ale vzhledem k potenciálnímu ohrožení života je vhodné, aby pacient s podezřením na závislost vysazoval alkohol pod odborným dohledem (ambulantně či během hospitalizace dle zvážení specialisty) (20).

Je možné, že pacient zatím nebude připraven na změnu svého pití a odmítne vyhledat odborníka. V tom případě je vhodné mu zopakovat rizika spojená s pitím alkoholu, vyjádřit ochotu mu pomoci, až bude připraven na změnu, a znovu zhodnotit připravenost ke změně při dalších návštěvách (16).

Závěr

Pacienti, kteří pijí alkohol v nadměrné míře, mohou být v ordinaci lékaře zachyceni jednoduchým screeningovým nástrojem (v podobě dotazníkového šetření) a následně u nich může být pomocí ověřených postupů krátké intervence či jednoduché rady účinně docíleno snížení běžné denní spotřeby alkoholu. Screening tíže problémů spojených s užíváním alkoholu a následná krátká intervence či poskytnutí jednoduché rady jsou snadnou, efektivní a časově a finančně nenáročnou prevencí rizikového a škodlivého pití alkoholu. Rutinní zavedení těchto postupů do praxe lékaře má tak zásadní význam v snižování míry užívání alkoholu v české populaci.

11. Glass JE, Andréasson S, Bradley KA et al. Rethinking alcohol interventions in health care: a thematic meeting of the International Network on Brief Interventions for Alcohol & Other Drugs (INEBRIA). Addict Sci Clin Pract. 2017; 12(1): 14.
12. Jonas DE, Garbutt JC, Amick HR et al. Behavioral Counseling After Screening for Alcohol Misuse in Primary Care: A Systematic Review and Meta-analysis for the U.S. Preventive Services Task Force. Ann Intern Med. 2012; 157: 645–654.
13. Beich A, Gannik D, Malterud K. Screening and brief intervention for excessive alcohol use: qualitative interview study of the experiences of general practitioners. BMJ. 2002; 325(7369): 870.
14. Pilowsky DJ, Wu LT. Screening for alcohol and drug use disorders among adults in primary care: a review. Subst Abuse Rehabil 2012; 3(1): 25–34.
15. Erwing JA. Detecting alcoholism: The CAGE questionnaire. JAMA: Journal of the American Medical Association 1984; 252: 1905–1907.
16. Babor T, Higgins-Biddle JC, Sovinová H. Krátké intervence u rizikového a škodlivého pití: manuál pro použití v primární péči. 2., upr. vyd. Státní zdravotní ústav: Praha 2010. ISBN 978-80-7071-316-7.
17. Bradley KA, DeBenedetti AF, Volk RJ, et al. AUDIT-C as a Brief Screen for Alcohol Misuse in Primary Care. Alcoholism: Clinical and Experimental Research 2007; 31: 1208–1217.
18. Screeningové vyšetření na problémové užívání alkoholu a navazující krátká intervence: metodika SBI: příručka pro pracovníky v oblasti veřejného zdraví. Albert: Boskovice 2013. ISBN 978-80-7326-230-3.
19. Aristeiguieta CA. Screening patients for alcohol, tobacco, and other drug misuse: the role of brief interventions. West J Med 2000; 172(1): 53–57.
20. Kašpárek T, Dreisig M, Barteček R. Alkoholový odvykací stav a delirium – od patofyziologie k léčbě. Cesk Slov Neurol N 2014; 77/110(2): 153–157.